

Palle Schantz Lauridsen Lyd i 100 år

Lars Nyre
*Fidelity Matters. Sound
Media and Realism in the
20th Century.*
Volda: Høgskulen i Volda
2003

En solrig forårslørdag, det var 31. maj 2003, lod en gruppe mennesker sig frivilligt lukke inde i et auditorium uden vinduer på Universitetet i Bergen. Her skulle Lars Nyre forsvare sin doktorafhandling ved Institutt for medievitenskap. Det var nok værdt at høre på – og det endte godt med, at Lars Nyre efter endt arbejde kunne kalde sig Dr. Art.

Den afhandling, Lars Nyre forsvarede, er skrevet på engelsk og dermed tilgængelig for et internationalt, videnskabeligt publikum, som forhåbentlig får øjnene – og ørerne – op for den. For den er god at få forstand af.

Afhandlingen hedder *Fidelity Matters. Sound Media and Realism in the 20th Century*, og den handler om lyd. Lyd i radioen (*broadcast sound*) og lyd, der er optaget (*recorded sound*) – på plader, på bånd, digitalt. Men *Fidelity Matters* er ikke en teknologihistorie, der minutiøst gennemgår ingeniørernes bidrag til massekommunikationen. Den undersøger de historisk forskellige møder mellem lydens teknologier og de måder, hvorpå de opleves af lytterne. Med forfatterens egne ord er formålet med afhandlingen at skrive «a history of cultural perception in radio and recording, that is, habits of listening to mediated sound» (p. 3). Da kildematerialet til den historiske receptionsanalyse ofte helt eller delvist mangler, bl.a. fordi der er tale om dagligdags hændelser, som vi har en tendens til at tage for givne («People seldom reminisce about the things they find obvious» (p. 25)), ser Nyre sig nødsaget til metodisk at operere med det, han kalder *implicit perception*, altså med typiske lyttehandlinger, som Nyre fremanalyserer på baggrund af historiske lydeksempler. Det giver naturligvis metodiske problemer hvad angår analysernes validitet.

Lars Nyre har tydeligvis et *hands on* kendskab til praktisk lydarbejde, og det er afgørende, at der hos ham ikke er nogen modsætning mellem praktikerens og teoretikeren. Forståelsen for lydarbejdet går hånd i hånd med forståelsen af komplekse filosofiske og teoretiske komplekser fra fænomenologien, især Merleau-Ponty, og fra det, Lars Nyre kalder *medium theory*, dvs. arven fra bl.a. Harold Innis og dennes elev, Marshall McLuhan samt ikke mindst amerikanske Don Ihde og hans teorier om forholdet mellem menneske og teknologi. Det spiller sammen med en meget markant kritik af semiologi og *cultural studies*-traditionen. Således er afhandlingen ikke kun fremstillende – den er i høj grad også polemisk: – «I refuse,»

skriver Lars Nyre, «to think of my object as a function of language, although this attitude may seem strange to people influenced by cultural studies or discourse theory»(p. 5).

Fidelity Matters indgår således i en videnskabelig debat, der med forskellige accenter er blevet ført i mange, nationale og internationale, medievidenskabelige miljøer. For en nutidig, dansk læser som undertegnede undrer det ikke, at Nyre nægter at tænke sit objekt som en sprogfunktion; men det undrer, dels at han bruger så relativt meget energi på at kritisere semiologien, som ikke har megen akademisk presse længe; dels at han kritiserer så relativt ensidigt, at han også affejer pointer fra Roland Barthes, når disse pointer egentlig ligger ganske tæt op af hans egne; men mest undrer det, at han vælger den Merleau-Ponty'ske fænomenologi som sin grundlæggende teoretiske konstruktion. I en dansk – i hvert fald københavnsk – sammenhæng er paradigmerne semiologi og *cultural studies* blevet overlejret eller udskiftet med konstruktivistiske og kognitive paradigmer, der også internationalt har gået deres sejrsgang.¹ Den diskussion forholder Lars Nyre sig ikke til. Det skyldes en kombination af flere forhold. Det er således ikke uden betydning for Nyres valg af paradigme, at han som radioforsker nødvendigvis må forholde sig til en af vor tids fremmeste radioforskere, Paddy Scannell, hvis udgangspunkt som bekendt også ligger i fænomenologien – omend hos Husserl og ikke hos Merleau-Ponty.

Afhandlingens helt store styrke ligger i dens historiske overblik og i analyserne af de forskellige kommunikative lydplatforme, der har hersket i lydhistorien. Når først en platform er 'forhandlet' på plads i det sociale rum, kan den fungere ubesværet uanset, om fx dens teknologiske baggrund ændrer sig: vi lytter med glæde til optaget musik, uanset om det bliver spillet på bånd, plader eller cd.

Nyre skriver sin historie om platformene med baggrund i en distinktion mellem tre forskellige former for *fidelity*: *audio fidelity*, *perceptual fidelity* og *social fidelity*. På afhandlingens første sider gennemgår Lars Nyre eksemplarisk disse tre former i en analyse af en af verdenshistoriens mest berømte *sound bites*, den såkaldte *Armstrong Soundbite* («it's one small step for man – one giant leap for mankind»), der fra månen blev transmitteret til en lyttende verden i juli 1969. *Audio fidelity* er ingeniørernes og lydteknikernes ideal og tænkes som en fysisk kvalitet, der kan måles ved elektronisk udstyr. Hørt i dette perspektiv var det nok imponerende, at det overhovedet

1. Som et eksempel på dansk mediefænomenologi skal dog nævnes John Mortensens omfattende trebindsværk om *Talkshowet som talende tv*.

kunne lade sig gøre at transmittere *live* fra månen, men ligefrem *high fidelity* var det ikke: man kunne simpelthen høre, at lyden var transmitteret. I den forbindelse bliver det interessant, hvorvidt lytteren oplever medieret lyd som realistisk uafhængigt af hvor høj eller lav *audio fidelity*, den har. For at forstå det indfører Lars Nyre begrebet om *perceptual fidelity*, der skal begrunde, hvorvidt lytterne stoler på det, de hører. Der var i 1969 ingen, der nogensinde før havde hørt en transmission fra månen, og ingen havde i virkelighedens *full-body perception*, som Lars Nyre kalder det, oplevet at være på månen. Derfor måtte man stole på, at NASA faktisk sendte fra månen. Den dårlige *audio fidelity* betød dermed, at oplevelsen af, at lyden faktisk kom fra månen, blev styrket. Udsendelsen havde høj *perceptual fidelity*. Men en medieret lydoplevelse bliver også nødt til at have *social fidelity*, hvis vi skal tro på, at det, vi hører, men ellers ikke oplever, er sandt. For at forsøge at sikre sig lytternes accept tager radiomediet forskellige troværdighedsskabende, lydretoriske former i brug. Disse former blev i tilfældet månelandingen i 1969 indlejret i en overvældende pressedækning, der var med til at gøre transmissionerne socialt troværdige. At der stadig er folk, der mener, at månelandingerne var et stort svindelnummer, viser, hvor svært det er at opnå *social fidelity* ad radiotransmissionens vej alene.

Der følger en cd med afhandlingen; den rummer 44 historiske lydindspilninger fra 100 års lydhistorie. Fra Caruso, der i 1901 må anvende hele sin stemmes volumen for at blive optaget på en vokscylinder over Roland Barthes' yndlings-sanger Charles Panzéra, der i 1931 udnytter ny optageteknologi til at skabe et mere intimt rum, som også croonere som Frank Sinatra senere forstod at træde ind i. Nyre følger udviklingen videre over 60'ernes multitracking til vore dages digitale lyd. På *broadcast*-siden bevæger Nyre sig gennem en (selvproduceret imitation af) atmosfærisk kontakt, som den kunne have lydt i radiobølgernes allerførste tid over et varieret udvalg af radioudsendelser fra perioden 1924 til idag.

Lars Nyre har valgt at skrive sin afhandling på engelsk, hvorved han præsenterer sit projekt for en stor engelsksproget offentlighed. Det er der i sig selv intet i vejen med, men i Nyres tilfælde er det påfaldende, at litteraturen og lydseksemplerne – udover det nordiske islæt – er hentet fra den anglo-amerikanske verden, der er så dominerende i medieforskningen i forvejen. Det kan man næppe bebrejde Lars Nyre, men måske man

kan bede til, at landet Academia husker på, at der findes en verden uden for England og USA.

Denne korte omtale af *Fidelity Matters* yder ikke retfærdighed overfor den meget omfangsrige og højt kompetente afhandling; en afhandling, der imponerer ved sin teoretiske skarphed, sin historiske viden og sit mod og sin evne til at krydse grænserne mellem humanvidenskab, samfundsvidenskab og teknologi.

Jeg vil varmt anbefale afhandlingen til læsning; også på en solrig dag i et rum uden vinduer.

Palle Schantz Lauridsen lektor

Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet, Njalsgade 120,
DK-2300 København S

e-post: schantz@hum.ku.dk

Tanja Storsul

Hallvard Moe

Digitaliseringen av fjernsyn og allmennkringkastingens skjebne. Publikasjon nr 54.
Bergen: Institutt for medievitenskap, 2003

NRKs digitale strategier

Hvilken framtid har allmennkringkastere som NRK i et digitalt fjernsynsmarked? Vil fjernsynet endres fra kringkasting slik vi kjenner det, til et individuelt tilpasset interaktivt system der enhver kan se det hun eller han ønsker når de vil? Vil i så fall allmennkringkastingens dager rett og slett være talte? Disse spørsmålene danner bakgrunnen for Hallvard Moes bok *Digitaliseringen av fjernsyn og allmennkringkastingens skjebne*.

Boka, som også er Moes hovedoppgave, behandler disse spørsmålene gjennom to hovedproblemstillinger. Den ene er relatert til teknologiens rolle i medieutviklingen: Står vi midt i en teknologisk revolusjon som styrer utviklingen, eller finnes det også andre forklaringsfaktorer? Mer spesifikt tar han så for seg NRKs utfordringer og strategivalg i forhold til digitalt fjernsyn når det gjelder valg av sendeteknologi og satsinger på tjenesteutvikling. Boka er altså svært aktuell. Digitalisering av bakkenettet står på den politiske dagsordenen, og kringkastingsreguleringene, som i stor grad har vært knyttet til bestemte sendeteknologier, utfordres av digitaliseringen som minsker forskjellene på sendeneffene.

For å forstå betydningen av dagens teknologiutvikling, legger Moe et historisk perspektiv til grunn. Han forklarer framveksten av dagens sentraliserte kringkastingsmedier ikke bare som en konsekvens av en teknologi som la til rette for enveis kommunikasjon fra et sentrum til en periferi, men også som et resultat av elektronikkbransjens økonomiske interesser og sam-